

CIUTADANS SOTA SOSPITA LES DEPURACIONS AL PRAT

OLGA DUQUE BAENA, M PAU PAMPOLS GIMENO
I OLGA PARETAS SIERRA

INTRODUCCIÓ

L'Enciclopèdia Catalana defineix depuració com: “Acció política encaminada a mantenir i a garantir l’homogeneïtat politico-ideològica d’un règim polític mitjançant l’eliminació dels membres considerats perillosos i desafectes”¹ i El Diccionario de la Lengua Española ho defineix com: “Rehabilitar en el ejercicio de su cargo al que por causas políticas estaba separado o en suspensión. // Someter a un funcionario a expediente para sancionar su conducta política. // Eliminar de un cuerpo, organización, partido político, etc., a los miembros considerados disidentes”.²

El fet d’apartar del lloc de treball tots els empleats, per tal de netejar i, posteriorment, “eliminar” els individus considerats sospitosos, és freqüent quan hi ha un canvi polític, una guerra, un cop d’estat... En el cas

¹ Diccionario de la lengua catalana. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1993

² Diccionario de la Lengua Española. Real Academia Española. 2001

espanyol la repressió la va dur a terme el govern sorgit a partir del cop d'estat militar del 18 de juliol de 1936 i tenia com a finalitat desmantellar tot el sistema administratiu creat per la República.

Aquest aparell repressiu no va ser un fet aïllat del règim franquista, també es van produir depuracions en altres països, com per exemple a França després de l'Alliberament. Allí, les depuracions es van dur a terme sota el govern de Charles De Gaulle i els destinataris de la repressió van ser els col·laboracionistes dels alemanys durant el govern de Vichy.

Segons Herbert Lottman, *“La depuración fue el castigo de las personas convictas o sospechosas de haber ayudado al enemigo [...] los colaboradores eran ejecutados a veces en plena calle o en su casa [...]”*³

A França, a l'igual que a l'Estat espanyol, les professions que van patir depuracions van ser les professions liberals, com els periodistes, l'exèrcit, els mestres i els funcionaris, entre altres. Mentre que a França es va separar del càrrec aquells que havien col·laborat amb els alemanys invasors, a l'Estat espanyol els afectats van ser tots aquells que havien treballat en el règim democràtic enderrocat pel cop d'estat.

Les penes que es van aplicar, en el cas del règim franquista, van ser la suspensió immediata, la petició de trasllat, les investigacions i les detencions.

Les depuracions més contundents es van fer, fonamentalment, durant els primers anys del franquisme, es van trepitjar molts drets humans i es va sotmetre la població a la desconfiança, la inseguretat i la delació.

LES DEPURACIONS A CATALUNYA

El dia 26 de gener de 1939, els barcelonins rebien les tropes franquistes amb l'esperança d'un temps millor i pocs suposaven que un altre tipus de “guerra” estava per començar. La maquinària franquista pretenia desmantellar tot l'aparell polític i administratiu del règim anterior. Així, doncs, el govern franquista començà a legislar des de Burgos, on les

3 Herbert Lottman: *La Depuración 1943-1953*. Tusquets Editores, Barcelona 1998, pàg. 18

tropes nacionals havien format govern l'1 d'octubre de 1936, legislació que s'aplicà de manera retroactiva a mesura que es van anar ocupant els territoris.

La repressió, entesa com a procés ampli, va comportar actuacions molt diferents. La mort, la presó, l'exili, la discriminació social, política, religiosa, econòmica i ideològica, la fam, la por... van ser les manifestacions més importants. La repressió militar va exercir sobre els vençuts els càstigs més durs, com les condemnes a pena de mort, els empresonaments, els batallons de treball, etc.

Una de les mesures repressives que es van prendre per controlar tota la població van ser les depuracions, que consistien a esporgar aquelles persones que no fossin adeptes al nou Estat. Aquest fet va marcar la vida quotidiana dels catalans: tothom estava sota sospita. El control social i moral el duien a terme l'Ajuntament, la Guàrdia Civil, l'església, els col·legis professionals..., ajudats per un grup de confidents i col·laboradors.

A tot l'Estat espanyol, la depuració se centra principalment en funcionaris, en intel·lectuals, en professionals, en sindicalistes i obrers i posa especial atenció en els mestres. En el cas dels professionals, van passar per aquest procés depuratiu a través dels seus col·legis respectius. Metges, periodistes, advocats i, fins i tot, les entitats culturals i esportives van haver de passar per aquest tràmit.

Els vencedors van portar a terme una repressió molt dura. S'aboliren institucions polítiques, partits, sindicats, publicacions, etc. A Catalunya qualsevol acte de catalanitat fou perseguit i la llengua catalana quedà restringida a la intimitat. Les responsabilitats polítiques i civils van arribar molt aviat a tots els àmbits, tant públics com privats, tal com s'establia en el *Decreto núm. 108, de 8 de septiembre de 1936*.⁴

S'anaren succeint, de manera caòtica, una sèrie de decrets, ordres i lleis fins a arribar a la Llei de Responsabilitats Polítiques, de 9 de febrer de 1939, que assenyalava com a conductes punibles ser republicà, d'esquerres i/o nacionalista, la pertinença a partits i associacions d'aquestes tendències i, en general, totes aquelles conductes contràries a la *causa nacional*. Es consideraven il·legals: "*los siguientes partidos y agrupaciones*

4 BOE de 13 de setembre de 1936

Acción Republicana, Izquierda Republicana, Unión Republicana, [...] Esquerra Catalana, [...] Partido Socialista Unificado de Cataluña, Unión de Rabassaires, Acción Catalana Republicana, Partido Catalanista Republicano, Unión Democrática de Cataluña, Estat Català". A l'article 3 especifica "que los partidos, agrupaciones y organizaciones declaradas fuera de la ley, sufrirán la pérdida absoluta de sus derechos de toda clase y la pérdida total de sus bienes (3). Estos pasarán íntegramente á ser propiedad del Estado."⁵ La repressió quedà consolidada sota un entramat legal, per tal d'assegurar el nou ordre polític que s'acabava d'instaurar.

Moltes persones van confiar, ingènuament, en la promesa d'en Franco que no es prendrien represàlies sobre aquells que no tenien "*delitos de sangre*".

Comissions Depuradores

Les encarregades de dur a terme aquestes depuracions van ser les anomenades Comissions Depuradores. La depuració seguia el tràmit⁶ següent:

- Tots els funcionaris quedaven exclosos del seu lloc de treball. Posteriorment, havien de sol·licitar el seu reingrés mitjançant declaració jurada sobre la seva conducta en el passat i les dels seus companys.
- La Comissió sol·licitava els informes sobre els investigats. Tot aquest procés depurador estava format per plec de càrrec i des-càrrec. Eren informes preceptius els de l'alcalde, del capellà, de membres de la Falange, de la Guàrdia Civil, d'*homes d'ordre*, i en el cas dels mestres, els informes de l'Associació de Pares de Família. Tota aquesta informació era recollida a través d'uns formularis on es feia un interrogatori sobre les conviccions polítiques, sindicals i morals, dels depurats.

⁵ BOE del 13 de febrer de 1939

⁶ Francisco Morente. "La Depuración del Magisterio Nacional: Barcelona 1939-1941". *L'Avenç* núm. 175, novembre 1993, pàg. 12-19

- La Comissió, amb tota aquesta documentació, podia tancar l'expedient i proposar al Ministeri la confirmació del funcionari en el seu lloc o presentar un plec de càrrecs. En el cas que l'informe no fos positiu, l'afectat disposava de 8 a 10 dies per presentar un plec de descàrrec on podia adjuntar informació que l'exculpés.
- Resolució definitiva.
- Publicació al Butlletí Oficial de la Província.

No era competència de les Comissions Depuradores l'aplicació de la pena, això estava reservat als Tribunals de Justícia, però sí que podien proposar la separació del càrrec, tal com s'indicava en la circular del 10 de desembre de 1936, dirigida als vocals de les Comissions Depuradores.

La delació va ser molt freqüent, ja fos per venjances i odis, per conviccions, per por o per intentar aconseguir la benevolència de la Comissió Depuradora. Hem de pensar que el règim opressor plantejava la delació com un deure patriòtic i la promovia, i el delator quedava en l'anonimat.

Els funcionaris

La depuració dels funcionaris a tots els pobles i ciutats de Catalunya, i especialment en el cas de l'Ajuntament de Barcelona, va ser contundent. Tot el personal contractat a partir del 18 de juliol de 1936 va ser acomiadat i els funcionaris de la Generalitat, en ser dissolta amb l'ocupació militar de Catalunya, van ser cessats automàticament sense dret a ser readmesos.

La Llei de 10 de febrer de 1939 fixava les normes per a les depuracions de funcionaris públics. En el seu article 2n s'estableix que tots els funcionaris alliberats havien de presentar en el termini de 8 dies una declaració jurada on s'especificués:

[...]

- a) nombre y apellidos del interesado
- b) cuerpo o servicio al que pertenezca
- c) categoría administrativa
- d) situación en que se encontrare y destino que desempeñare el día dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis
- e) si prestó adhesión al Movimiento Nacional y en que fecha y forma lo efectuó si prestó su adhesión al Gobierno Marxista o alguno de los autónomos que de él dependiera, o a las autoridades rojas”⁷

Tot el personal de l'administració, des de l'estatal fins a la local, havia de passar per aquest procés si volia continuar en el seu càrrec. La por de perdre el treball va ser una manera d'aconseguir l'adhesió incondicional de molts funcionaris.

Treballadors d'empreses privades

Les empreses tenien l'obligatorietat de presentar una relació del personal que tenien contractat, i els treballadors havien de fer una declaració Jurada sol·licitant la reincorporació. A l'Ordre de 14 d'octubre de 1937: “*Se declara obligatoria para todos los patronos de cualquier actividad industrial, comercial o agrícola, empresas y particulares, que hayan, tenido o tengan en lo sucesivo algún profesional, empleado u obrero militarizado o movilizado la presentación de una declaración jurada [...]*”. En aquesta declaració, s'havia d'indicar les dades personals de l'empleat. Calia presentar-la a l'ajuntament de la localitat on s'havia exercit l'activitat abans del 15 de novembre de 1937. Després, la declaració jurada s'enviava a *los Delegados de Trabajo de su Provincia*, on es quedava una còpia, i una altra es remetia a *la Comisión de Trabajo de la Junta Técnica del Estado*. L'article 4t fixava la sanció en cas de no presentar-la “*La falta de presentación de las declaraciones juradas o la comprobación de*

⁷ BOE 14 de febrer de 1939

*inexactitudes en las mismas, dará lugar a imposición a los infractores de esta Orden, de multas de 50 a 5.000 pesetas, que serán impuestas por la Comisión de Trabajo de la Junta Técnica del Estado, con carácter ejecutivo y sin lugar a recurso ni apelación”.*⁸

L'Ordre 17 d'agost de 1937 fixava les sancions als empleats d'empreses particulars, que podien anar des de la suspensió de la feina fins a una simple sanció.

Periodistes

A mesura que s'anava ocupant el territori, la premsa quedava intervinguda i en la majoria dels casos va desaparèixer. No només s'aplicaven mesures de depuració a la premsa i a la ràdio (mitjà altament valorat pels dirigents franquistes, que coneixien la seva utilitat a l'hora de transmetre la seva ideologia), sinó que els professionals depurats havien de demostrar la seva innocència.

El control dels mitjans de comunicació dona com a resultat una manipulació important de la informació. La població va ser “bombardejada” constantment amb propaganda a favor del nou règim.

Molts diaris i revistes, que s'havien editat abans i durant la guerra, van desaparèixer i una gran part del material i de la maquinària d'alguns diaris fou incautada.

Un exemple prou significatiu de manipulació és el cas de *La Vanguardia*. L'última edició del diari amb el subtítol “*Diario al servicio de la democracia*”, núm. 23.357, va ser la del dia 25 de gener de 1939. El dia 27 de gener, un dia després de l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, *La Vanguardia* amb núm. 22.575 sortia amb el subtítol de “*Diario al servicio de España y del Generalísimo Franco*”, i continuava la numeració del diari editat el 19 de juliol de 1936. La portada titulava: “*La Vanguardia reanuda hoy su publicación recuperando el ritmo perdido hace dos años y*

⁸ BOE 16 d'octubre de 1937

medio”, oblidant totes les edicions del període de la Guerra Civil. A partir del número següent passa a dir-se *La Vanguardia Española*, fins ben entrada la democràcia.

Els periodistes van ser depurats com si fossin funcionaris de l'Estat. La Llei de premsa, de 22 d'abril de 1938, ho manifestava en un dels seus articles: “[...] *incumbe al Estado la organización, vigilancia y control de la institución nacional de la prensa periódica*”.

El periodistes catalans que no havien marxat a l'exili i que volien continuar exercint la seva professió van haver de passar, també, per una exhaustiva depuració. Una ordre del 24 de maig de 1939 fixava les normes a seguir per a la “*depuración del personal del periodismo*”.⁹

Tots els periodistes s'havien d'inscriure en el Registre Oficial, registre que depenia del *Servicio Nacional de Prensa* i que s'encarregava de donar el carnet a cada professional, requisit necessari si es volia tornar a exercir la professió. El Ministeri de Governació tenia la missió d'examinar les conductes “*en relación con el Movimiento Nacional*” de tots els que sol·licitaven el carnet. Les depuracions no es van portar a terme només partint de les peticions rebudes juntament amb les declaracions jurades, sinó que sovint les autoritats van actuar per iniciativa pròpia i amb la col·laboració de denunciants.

Mestres

El nou règim posà especial atenció en els mestres. Els vencedors consideraven que les noves pedagogies impulsades per la Generalitat, encaminades a un ensenyament laic, igualitari i català, anaven contra els valors fonamentals del nou règim. Així, doncs, s'havia de crear una nova escola que transmetés els ideals del nou Estat. Era l'hora de preparar el jovent per a la nova “Espanya”. En el *Decreto de 8 de noviembre de 1936* es van establir les pautes per fer la revisió del personal de la Instrucció Pública.

⁹ BOE de 25 de maig de 1939

L'ensenyament, tant privat com públic, va patir una important depuració i un profund adoctrinament. Necessitaven mestres convençuts d'aquest nou ordre i capaços d'inculcar als infants els ideals del règim franquista, però també es feia necessari castigar de manera exemplar tots aquells que havien estat favorables a la República o que no havien manifestat prou adhesió al nou règim polític. Es van fer discursos i conferències on s'ordenava com havien de ser els nous mestres i quins valors havien de transmetre.

Hem de tenir present que quan començaren les depuracions dels mestres catalans, ja feia anys que hi havia una legislació promulgada al respecte, que s'aplica progressivament en els territoris ocupats. Les sancions podien comportar:

- Separació definitiva del servei, que era la sanció més dura i greu
- Trasllat forçós, normalment fora de Catalunya si aquests eren catalans, per tal d'anar castellanitzant el professorat públic
- Suspensió de sou i feina, que podia ser d'uns mesos fins a uns anys
- Inhabilitació, que suposava la incapacitació temporal per exercir càrrecs públics o professionals.

Si la depuració era superada, els mestres eren confirmats en els seus càrrecs. Es podia donar el cas que la renúncia fos voluntària, perquè el trasllat forçós suposava, en alguns casos, sobreviure amb un sou miserable i dificultava el manteniment de tota la família.

El nou règim es va trobar amb greus problemes de personal docent a causa de la repressió, que dificultava la normalitat en la represa de l'activitat docent. A l'*Orden del 27 de novembre de 1937* ja es parla de més de 50.000 mestres depurats. A Catalunya les depuracions van afectar el 56,6% dels homes i el 43,4% de les dones¹⁰ que van sol·licitar la reincorporació.

El nombre de mestres sancionats va suposar el 35'4% del total. Van ser sancionats més homes que dones i sembla ser que la repressió va ser més dura a les zones rurals que a les urbanes, fet que s'entén en poblacions petites on tothom es coneixia i on funciona més la delació.

10 Dades aproximades. Josep González i Salomó Marqués: *La repressió del professorat a Catalunya sota el franquisme (1939-1943)*, pàg. 109

Els estudis que s'han fet sobre la depuració del Magisteri, ens mostren que les sancions imposades van ser pràcticament semblants en tot l'Estat espanyol, però a Catalunya el tema de la llengua i la ideologia catalanista va fer que persones que en una altra part del país haurien superat sense cap problema el procés depurador, aquí fossin sancionades.

Les depuracions van donar com a resultat moltes vacants, que es cobriren amb mutilats de guerra, excombatents i familiars de *los caídos por España*. La convocatòria per a la provisió de places del 25 de març de 1939 donava com a motius preferents:

- “1. Ser mutilado como consecuencia de la actual guerra, siempre que la mutilación no imposibilite el ejercicio de la enseñanza.*
- 2. Ser herido en la actual campaña, siendo preferido, dentro de este orden, el que mayor número de heridas demuestre haber sufrido.*
- 3. Haber prestado servicios militares, como combatiente, en la actual guerra.*
- 4. Haber sufrido vejámenes graves en la persona del solicitante, por parte de los rojos.*
- 5. Ser familiar de un muerto o mutilado en esta campaña hasta el segundo grado de parentesco por consanguinidad o afinidad. Dentro de este orden se prefiere el que haya perdido mayor número de familiares.*
- 6. Dentro de los mismos grados de parentesco haber perdido mayor número de familiares por asesinato de los rojos o a consecuencia de su barbarie.*
- 7. Tener actualmente prisionero o mutilado por los rojos, algún familiar, dentro del parentesco señalado.”*

Personal sanitari

En el cas dels metges, la depuració es feia des de les institucions oficials i des del Col·legi de Metges. Els professionals que havien fet carrera política eren sancionats per la via de responsabilitats polítiques i alhora estaven sotmesos a un procés depuratiu en què, com en altres casos, intervindrien també les denúncies dels particulars.

■ Dolors Carcavilla

Les sancions podien suposar la pèrdua d'una plaça oficial, encara que podien continuar exercint en la pràctica privada, o no els permetien col·legiar-se, cosa que era imprescindible per treballar. A mesura que s'anava ocupant el territori, es produïa un buit considerable de funcionaris sanitaris, per aquest motiu es va dictar l'*Orden 1 de abril de 1939*: "*Si se aplicasen literalmente las normas aplicadas quedarían desatendidos los servicios sanitarios, con el consiguiente perjuicio a los intereses públicos*". I es disposà la *Ley 10 de febrero de 1939*, que fixava les normes per a la depuració dels funcionaris públics, "*no se aplicará, por lo general, a los titulados sanitarios y personal auxiliar*".¹¹ Aquests professionals van tenir, per tant, un tracte més benèvol, per la dificultat que suposava haver de substituir-los en un moment de precarietat absoluta.

Classes passives

No només els funcionaris de l'Estat, les empreses o els serveis van ser depurats, sinó que ho fou qualsevol ciutadà que cobrés una pensió de l'Estat, ja fos per invalidesa, viudetat.... L'Ordre 9 de novembre de 1939 especificava que: "[...] *Quedan sometidos a la depuración política, gubernativa todos los Habilitados de Clases Pasivas que ejerzan su cometido [...]*"¹²

Entitats culturals i esportives

El control repressiu va incidir de manera important i a llarg termini en el món associatiu i en l'activitat cultural. Aquelles entitats que tenien un tarannà progressista i/o catalanista van desaparèixer. Totes les associacions van quedar il·legalitzades automàticament i, per poder tornar a funcionar, s'havien de registrar de nou al Govern Civil, elaborant uns nous

¹¹ BOE 2 d'abril de 1939

¹² BOE de 18 de novembre de 1939

estatuts i noves juntes, eliminant de les seves llistes noms que poguessin ser “sospitosos” o que haguessin tingut relacions amb el govern anterior. Calia, doncs, formar un equip gestor d’acord amb els ideals franquistes i obtenir de les autoritats uns informes favorables amb relació a les seves tendències i les dels seus membres. Algunes de les entitats associatives van anar recuperant la seva legalitat al llarg dels anys 40. El cine i el teatre, en ocasions, solien formar part dels programes d’algunes associacions. Aquestes activitats seran considerades com a “perilloses” pel règim franquista, a causa del seu possible contingut ideològic i, per tant, censurades, així com tots els espectacles públics.

Abans del franquisme, l’esport català es recolzava, fonamentalment, sobre una àmplia base associativa. Amb el franquisme, moltes entitats esportives van desaparèixer. Les que van sobreviure es van haver d’adaptar a la nova situació i van acabar depenent de la “*Delegación Nacional de Deportes*”. Un cop superat el procés de legalització de l’entitat, els esportistes i directius havien de passar per un procés depuratiu on els preguntaven per l’activitat esportiva i les seves simpaties polítiques abans de 1936. Com a resultat d’aquests processos, alguns esportistes van ser sancionats.¹³

El Futbol Club Barcelona no va escapar d’aquestes depuracions. Acajada la guerra, Francesc Jover, delegat de la Federació Espanyola de Futbol a Catalunya, va ordenar un procés de depuració dels directius del club, per tal de crear una comissió gestora integrada per persones que fossin addictes al règim.

El 29 de juny de 1939, aquesta comissió gestora torna a obrir el camp de Les Corts amb un acte ple de discursos d’exaltació feixista on no va faltar la benedicció catòlica a un club que segons l’escriptor falangista, Ernesto Giménez Caballero, estava: “[...] *inducido por espíritus malignos empeñados en empañar, con una política turbia i separatista, las glorias alcanzadas en el terreno de juego por histórica entidad.*”¹⁴

13 Xavier Pujadas i Carles Santacana. *Història il·lustrada de l’esport a Catalunya (1931- 1975)* Vol. II, pàg. 144-165, Columna Edicions, sa, Barcelona, 1995

EL CAS DEL PRAT

El règim feixista també va passar comptes al Prat. L'objectiu era fer una neteja de tetes les persones que no eren favorables al *nou règim*. La depuració professional va ser l'instrument que el franquisme va triar per purgar els diferents funcionaris públics.

A principi de febrer de 1939 es va aprovar la *Ley de Responsabilidades políticas* i l'endemà la llei que fixa les normes per a la depuració de tots els funcionaris públics.

Al Prat, es va constituir la Comissió Gestora Municipal, integrada per militars i *gent d'ordre*. A l'abril de 1939, quan es dona per acabada la guerra, una de les primeres mesures que es van prendre fou la creació dels processos de depuració.

“Por unanimidad se acuerda hacer constar en acta el patriótico entusiasmo de la Corporación por el feliz término de la guerra con la victoria rotunda y total obtenida por nuestro glorioso ejército al que reitera una vez más el sentimiento de incondicional adhesión, así como al invicto Caudillo, bajo cuyas inspiraciones ha sabido conquistar este día de gloria para la Patria”.

Es diu que “[...] presentadas las declaraciones juradas suscritas por el personal empleado en este Ayuntamiento, procede con arreglo a lo dispuesto por la Superioridad, el nombramiento de juez para llevar a cabo la depuración de dicho personal siendo designado el Sr. Sallés para ejercer esta función.”¹⁵

La Comissió Gestora Municipal va nomenar un jutge instructor, persona destinada a fer un informe d'admissió o bé de formació d'expedient. S'encarregava de preparar els models d'interrogatoris, marcats segons les normatives, i d'anunciar, mitjançant pregó i edicte, l'objectiu de l'Ajuntament. També demanava la col·laboració de tot el veïnat.

En el cas del Prat “[...] ni una sola persona, ni tan siquiera un vecino de la localidad, ha dado señales de vida al suscrito efecto. Si la conducta de esos empleados fue realmente equívoca, si alguno actuó en forma que mereciese censura de mas o menos calibre, nadie parece haberlo visto o vivido. El mutismo, en todo caso, es completo.”¹⁶

15 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1939-1940, 3 d'abril de 1939

16 AMEP, Depuracions del personal municipal, 14 d'agost de 1939. Exp.15-2

S'acorda per unanimitat aprovar l'informe del jutge Jaime Sallés, qui proposava la readmissió sense sanció de diferents funcionaris públics i la incoació d'expedients per aplicar sanció.¹⁷

Un cop presentat l'informe del jutge instructor, es feia un nou nomenament, que havia de recaure en un membre de l'Ajuntament, per escollir un nou jutge, que s'encarregaria de revisar tots els informes de l'anterior. Es demanava també que fes, com a primer tràmit, “[...] una nueva información pública por ocho días, al objeto de que, con referencia a los empleados comprendidos en el expediente, puedan producirse todos los elementos de cargo y descargo que sean del caso”,¹⁸ i que un cop donat per acabat aquest tràmit es fes un nou estudi de l'expedient, concretant per a cada funcionari la seva situació, i així poder tenir un cert coneixement de cadascun d'ells.

En el cas del Prat, es va decidir que el nou jutge instructor de l'expedient de revisió fos el vocal més jove de la Comissió Gestora. Jaume Casanovas fou l'escollit. Passats uns 15 dies, a causa d'un excés de feina, el jutge es va veure obligat a declinar el seu càrrec. La Comissió accepta la renúncia i nomena el següent vocal més jove després de l'actual dimissionari. De nou, no passaren més de 15 dies que aquest jutge dimití, també per problemes familiars i per un excés de feina. Es torna a nomenar la persona més jove de la Comissió, que a la reunió següent de la Comissió Gestora Municipal dimití per les mateixes causes.¹⁹ Al desembre de 1940 es torna a designar un nou jutge que actua com a secretari de l'assessor jurídic de la Corporació.²⁰

Resulta curiós que tots els jutges renunciessin el càrrec per excés de feina i això ens fa pensar que podria tractar-se d'una excusa. Els jutges no podien dur a terme la seva feina si no hi havia qui els informés i, en canvi, sabem que al Prat es van donar delacions en altres processos repressius.

17 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1939-1940, 8 de maig de 1939

18 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1939-1940. 17 de febrer de 1940

19 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1939-1940. 4 i 18 de març i 3 i 17 d'abril de 1940

20 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1940.1941. 2 de desembre de 1940

Tot l'entramat de la societat va patir la repressió i es vivia permanentment en un estat policial. El règim es va basar en un sistema fonamentat en el control dels ciutadans, on els mateixos companys, veïns o amics podien actuar com a jutges, qüestionant ideologies i determinades conductes. Tot això es traduïa en un clima d'opressió social i de por. Sense la col·laboració d'una part important de la població, els mecanismes repressius, en tots els aspectes, no haurien funcionat, sens dubte, com van funcionar.²¹

En els expedients de depuració, elaborats per la Comissió Gestora, no s'havia d'incloure cap càrrec de personal tècnic, perquè segons l'ordre de Governació de 24 de febrer de 1940, la depuració de tècnics s'havia de fer a través dels respectius col·legis. En el cas de l'arquitecte municipal, qui havia de fer la depuració era el Col·legi d'Arquitectes; en el del personal sanitari, era el Col·legi de Metges, i així en els altres casos.

Els informes que s'emetien, sovint fets sense cap rigor i a vegades basats en suposicions, presentaven un llenguatge molt significatiu: el terme "República" era moltes vegades inexistent. Quan es volia parlar del període republicà es feia referència a la *dominación rojo-separatista, los tiempos de la horda roja, la revolución...* L'enemic era considerat segons unes suposades idees polítiques, morals o religioses: *rojo, comunista, anticatòlico, ateo, no está casado por la Iglesia, agitador, de pésima conducta, malo, indeseable, conducta moral dudosa...* Per altra banda, la Guerra Civil representava la salvació dels pobles d'Espanya i la lluita contra els enemics de la Patria, i era anomenada com el *Glorioso Movimiento Nacional, la Gloriosa Cruzada, la Santa Causa, la Patria, la España Nacional, etc.*

Les persones que havien d'avaluar aquests expedients normalment eren persones considerades *homes de bé, d'ordre, de dretes, addictes al "Movimiento", de bons costums i bons catòlics.*

A la documentació consultada a l'Arxiu municipal, hi ha un total de 15 dones residents al Prat que van passar un procés de depuració: 7 eren mestres, 4 llevadores, 1 cuidadora de vies i obres, 1 treballadora de "Previsión Médica Nacional", 1 empleada de telèfons i 1 farmacèutica.

De totes elles, n'hi ha 13 que tenien una bona conducta i/o eren adep-tes al *Glorioso Movimiento Nacional*, i 2 amb una conducta immillorable.

²¹ Fabre Fornaguera, Jaume: "La contrarevolució de 1939 a Barcelona. Els que es van quedar." Tesi doctoral, 2002

■ Pepeta Pedrerol, mestra de les escoles nacional i les seves alumnes, anys 40

Els funcionaris

A partir de la llei 10 de febrer de 1939, al Prat, com a tot arreu, queda cessat, automàticament, sense dret a depuració, tot el personal eventual municipal i aquells que van ingressar després del 18 de juliol de 1936. Els que volien ser readmesos havien de presentar una declaració jurada que obriria el procés depuratiu.

A l'acta de la Comissió Gestora Municipal del 2 de setembre de 1940 s'acordava fer una revisió dels informes de depuració seguint les normes següents:

[...]

1ª Nueva declaración jurada de todos los empleados, con arreglo al modelo oficial con expedientes individuales.

2ª Exclusión de la depuración del arquitecto municipal y comprobación, si se estima pertinente, de lo declarado por el infraescrito letrado en este su informe en cuanto a su depuración profesional

- 3º *Comprobación de las nuevas declaraciones juradas, empezando por el personal que se considera más afecto al Glorioso Movimiento Nacional, y fallo de sus expedientes con admisión sin imposición de sanción, dándose ésta preferencia en cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 3 de la ley de 10 de febrero último.*
- 4º *Comprobación después de las declaraciones del personal que se considera menos afecto a dicho Glorioso Movimiento Nacional y formación de expediente con redacción de pliego de cargos y vista a los interesados; y finalmente.*
- 5º *Fallo de este segundo grupo de expedientes que podrá ser también el derecho de admitido sin imposición de sanción, o bien imposición de sanción [...].*

Majoritàriament, les depuracions van afectar els homes. La incorporació de la dona al món laboral, i en concret a l'Administració pública, es va produir més tard. L'única empleada en plantilla era una llevadora (el seu cas es tractarà posteriorment en l'apartat de personal sanitari).

L'any 1942 hi havia una *empleada de oficinas* i una altra en el *departamento de abastecimientos*.²² En cap cas hi ha referència al fet que fossin depurades.

Segons un escrit de la Comissió Gestora Municipal que consta en els informes de Governació de 1939, l'empleada de telèfons, Maria Juval, [...] *“antes de iniciarse el Glorioso Movimiento Nacional, pertenecía a la E.R.C., observaba buena conducta, profesando las ideas católicas y actuando rectamente. Durante el movimiento, estaba afiliada a la U.G.T.; de buena conducta; posición económica correspondiente a su sueldo; con una actuación regular, Abandonó el servicio unos días antes de entrar nuestro Glorioso Ejército y no volvió hasta pasados cinco o seis días de la liberación”*.

Els Mestres

El sector que més va notar les depuracions va ser l'ensenyament. Els processos depuratius van agreujar la manca de professorat, tal com consta en les diferents actes on l'Ajuntament acorda emetre reiterades

22 AMEP, 14-16 Referit a funcionaris municipals, 1942

instàncies al Ministeri d'Educació per demanar més professionals i més escoles, sense obtenir cap resposta.

El Prat comptava amb l'actual escola Joan Maragall, rebatejada el 1939 amb el nom de *Grupo Escolar José Antonio*, que va ser inaugurada el curs 1935-1936. No fou fins a l'any 1962 que s'inaugura un altre grup escolar als terrenys del Fondo d'en Peixo, el projecte de la qual havia quedat paralitzat des de 1938. El 1940, el Prat no tenia places per a tots els nens i nenes, i el cens escolar ja sobrepassava la xifra de 1.200, per a una població total de 8.941 habitants.

Totes les mestres d'escoles nacionals van passar per una depuració. En el cas del Prat, de les nou docents que apareixen a la relació de mestres de 1937,²³ només dues es repetirien en el llistat de 1940,²⁴ la resta eren noms nous. No sabem si van ser depurades ni si els van imposar alguna sanció o, simplement, no es van presentar per ser readmeses.

La Comissió Depuradora del Magisteri era l'encarregada de fer les depuracions als mestres. Un cas peculiar va ser el de la mestra Josefa Pedrerol Viñas, de la qual hi ha informes contradictoris. Amb data 23 de març de 1939, la Comissió Gestora Municipal, basant-se en un informe de la Falange, diu que *"Josefa Pedrerol Viñas, maestra Nacional en esta, antes del Glorioso Movimiento Nacional Sindicalista salvador de España, pertenecia a Izquierda Republicana de Cataluña, sin cargos; de conducta regular; de actuación dudosa, y de ideas religiosas católicas. [...] Afiliada a fa U.G.T. sin cargos; de actuación roja. No es prudente considerarla como adicta al Glorioso Movimiento."*

Uns mesos després, la Comissió Gestora Municipal va emetre un informe favorable contradient els anteriors. La documentació posterior a aquest informe no consta a l'arxiu, únicament hi ha una notificació de la Comissió Depuradora del Magisteri on diu que s'adjunta un sobre tancat que conté el plec de càrrecs.²⁵

Altres mestres que també van ser depurades i que van ser considerades persones de bona conducta i religioses eren:

23 AMEP, 355-3, 7 de setembre de 1937

24 AMEP, 319-4, 28 de juny de 1940

25 AMEP, 319-3 Documentació referida als mestres, 17 d'octubre de 1939

■ Leonor Prevosti Casanovas

DOLORS CARCAVILLA BARRI
MARIA MARTÍ VALLS
LEONOR PREVOSTI CASANOVAS
MERCEDES ROLDÁN ESTALELLA
MERCEDES TORNER ÁLVAREZ
AMPARO SERRANO TERUEL

De totes elles, hi ha els informes de la Comissió Depuradora de Magisteri, però no ens consta la resolució.

Personal sanitari

Durant aquests anys, a la plantilla municipal només consta oficialment una sola dona, Isabel Sigalés Casugas, que era llevadora titular des de 1928. A l'acta de 17 de febrer de 1940 pren possessió del seu càrrec, juntament amb altres sanitaris que van ser depurats sense sanció per l'Autoritat Sanitària.²⁶

Les altres tres llevadores, Maria Farré Casanovas, Ernestina Montané Audarell i Maria Penella Castelló, no eren personal funcionari i segons els seus informes no tenien cap vinculació política anterior al regim franquista.

Fuentsanta Noguera, empleada de *Previsión Médica Nacional*, va passar l'informe de manera positiva.

De l'única farmacèutica del poble, Teresa Bruguera Sabat, es deia que “[...] su única preocupación era el fiel desempeño de sus funciones de farmaceutica. Durante el período marxo-separatista sufrió algún registro y contribuyó con cuantos medios estuvieron a su alcance en pro del Glorioso Movimiento Nacional”²⁷

26 AMEP, Llibre d'actes de la Comissió Gestora Municipal, any 1939-1940, 17 de febrer de 1940

27 27 AMEP, 359-2 Governació, 4 de març de 1941

Classes passives

No només els empleats en actiu van ser depurats, la legislació també va afectar les classes passives. En un escrit, amb data 31 de juny de 1939, es fa referència a la pensió que cobrava una vídua d'un ferroviari "*para poder cumplimentar las disposiciones sobre depuración de pensionistas de la Compañía de Ferrocarriles MZA, que solicita la rehabilitación de pensión, ruego a VS. se sirva informarme sobre antecedentes político-sociales, en relación con el Glorioso Movimiento, referente a...*".²⁸ Coneixem el cas de la vídua d'un agutzil de l'Ajuntament, que també va reclamar cobrar la pensió que li estaven pagant.²⁹

28 GÓMEZ INGLADA, Marga "Mujeres y postguerra en el Prat de Llobregat: las transformaciones de una sociedad agraria" a *Las mujeres y la Guerra Civil Española*. Ministerio de Asuntos Sociales, Instituto de la Mujer, Salamanca, octubre 1989

29 AMEP, Instàncies d'antics empleats en sol·licitud de reingrés 1939-1940